

PESACH 2019 – THE REMARKABLE REVELATION OF BEN ZOMA – SOURCE SHEET

**THIS SHIUR IS SPONSORED BY CECILE AND ED GROMIS IN MEMORY OF CECILE'S FATHER
YITZCHAK BEN AVRAHAM ABA Z"l, WHOSE YAHRTZEIT IS ON 5 NISAN.**

1. HAGADDAH SHEL PESACH – FIVE SAGES IN BNEI BRAK

מעשה ברבי אלעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כלאותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר, "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" -- ימי חייך הימים, כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה, כל ימי חייך להביא לימות המשיח:

It happened once [on Pesach seder night] that Rabbi Eliezer, Rabbi Yehoshua, Rabbi Eleazar ben Azariah, Rabbi Akiva and Rabbi Tarfon were reclining in Bnei Brak and were telling the story of the Exodus from Egypt that whole night, until their students came in and said to them, "the time to recite the morning shema has arrived." Rabbi Elazar ben Azariah said, "I am like a man of seventy years old and I never merited to know that the exodus from Egypt should be mentioned at night until Ben Zoma derived it, as it says (Deut. 16:3), "so that you remember the day of your going out from the land of Egypt all the days of your life" -- "the days of your life" [indicates] the days, "all the days of your life" [indicates] the nights." But the sages say, "the days of your life" [indicates in] this world, "all the days of your life" includes the Messianic era.

2. MISHNAH BERACHOT 1:5 – THE THIRD PARAGRAPH OF KRIAT SHEMA

מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז, ג). ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הלילות. וחכמים אומרים, ימי חייך, העולם הזה. כל ימי חייך, להביא לימות המשיח.

3. TOSEFTA BERACHOT 1:12 – THE DISCUSSION BETWEEN BEN ZOMA & CHACHAMIM CONTINUES

אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח הרי הוא אומר (ירמיה יז) לכן הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ צפון. אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתאמר יציאת מצרים מוסף על המלכות ומלכות עיקר ויציאת מצרים טפילה כיוצא בו (בראשית לה) לא יקרא שם עוד יעקב כי אם ישׂראל והנה שם ויקרא את שמו ישׂראל לא שתעקר שם יעקב ממנו אלא שתהא שם יעקב מוסף על ישראל ישראל עיקר ויעקב טפילה.

4. BEN ZOMA – A BRIEF BIOGRAPHY

Simeon ben Zoma, also known as Ben Zoma, was a Tanna of the first and second century CE. His name is used without the title "Rabbi" because, like Ben Azzai, he died at a young age, remaining at the level of "pupil" and never receiving Rabbinical ordination. Ben Zoma was specially noted as an interpreter of the Jewish Scriptures -- "with Ben Zoma died the last of the darshanim". The principal subject of Ben Zoma's exegetic research was the first chapter of Genesis. Ben Zoma was one of the four who entered into the "garden" of esoteric knowledge. It was said of him that once he beheld the secrets of the garden he "was struck" with mental illness. Ben Zoma's erudition in the halakhah became proverbial, for it was said, "whoever sees Ben Zoma in his dream is assured of scholarship".

5. RABBI YAAKOV ETTLINGER (MINCHAT ANI) – WHY DID R. ELAZAR QUOTE BEN ZOMA RIGHT HERE?

There is a difference of opinion among the sages about whether the Passover offering must be eaten by midnight or whether it can be consumed until day break. Since the story of the Exodus could only be told when the offering, matzah and maror were on the table, we have an apparent contradiction concerning Rabbi Elazar ben Azariah who is one of the sages who told the story of the Exodus all night. Since he is of the opinion that the Pesach must be consumed by midnight, how could he discuss the story all night long? Rabbi Yaakov Ettlinger offers a solution to this problem which also explains why it was necessary to follow this passage with Rabbi Elazar ben Azariah's discussion in the next passage.

1. Why did the author of the Haggadah connect this passage with the previous statement in the Haggadah, "Even if we were all sages, all discerning..."? 2. What does Rabbi Elazar ben Azariah mean here when he says, "I did not merit to find a basis for mentioning the Exodus at night until Ben Zoma explained it"? 3. Why is it that of the five sages mentioned in the Haggadah, we only quote Rabbi Elazar ben Azariah's statement, "I am like a man of seventy years...?"

In the Talmud, we learn that the sages disagreed about when one is obligated to eat the Pesach offering. According to Rabbi Eliezer and Rabbi Elazar ben Azariah it had to be consumed by midnight. According to Rabbi Akiva and Rabbi Yehoshua it could be consumed the entire night, until dawn. Yet in the story of the sages in B'nai Brak we learn that all the sages "spoke about the Exodus from Egypt" until dawn. If telling the story of the Exodus could only be done when the Pesach, matzah and maror were on the Seder table, how could Rabbi Eliezer and Rabbi Elazar perform the mitzvah of telling the story all night since, according to them, the matzah and maror would have been removed by midnight?

In Rosh Hashanah (28a), it says "a person who adds additional prayers for a mitzva once the proper time for has ended is guilty of *bal tosif* (adding additional commandments)." Bearing this in mind, one must ask how Rabbis Eliezer and Elazar ben Azariah could have continued telling the story of the Exodus all night. According to their interpretation of the law, the time for the telling of the Exodus story ended at midnight, at the same time the consumption of the Pesach offering ended. By telling the story after midnight, they were guilty of *bal tosif*.

Even if one says that it was not Rabbis Eliezer's and Elazar's intention to continue performing the commandment of telling the story of the Exodus all night, they should have given an indication that they were not doing it to fulfill a particular commandment, but simply for the purpose of study. Unlike the other sages for whom the commandment of telling the story of the Exodus was a commandment all night and for whom telling the story was mandated all night, these two rabbis needed to clarify they weren't "adding" to the commandments.

The point Rabbi Elazar b. Azarya was making was that this is not a problem. Besides the commandment of telling the story of the Exodus on the eve of Passover, we are also commanded to mention the Exodus each day. Even though one need only mention the Exodus to fulfill this commandment, as we do when we recite the third paragraph of the Sh'ma, one can actually dwell on it as much as one wants. Therefore, when Rabbis Eliezer and Elazar ben Azariah continued to dwell on the Exodus and discuss after midnight, they were not guilty of transgressing *bal tosif*, but were fulfilling the commandment of mentioning the Exodus from Egypt every day, including the night.

This explains why it was necessary to include this passage about Rabbi Eliezer and mentioning the Exodus at night. If there was no obligation to make mention of the Exodus at night, then he and Rabbi Eliezer would have been guilty of *bal tosif*. Rabbi Elazar needed to explain to his students, who could not understand what Rabbi Eliezer and Rabbi Elazar had done. Ben Zoma is not discussing the obligation of telling the story of the Exodus on Passover eve but the obligation to mention the Exodus both day and night.

6. CHID" A (SAFA ACHAT) – THE EXTRA MENTION OF "DAY" IN THE PASUK

אפשר לפרש פלוגתייהו דבן זומא ורבנן בפ"י הכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", דקשה אמאי קפיד קרא לומר את **יום** צאתך, דיום יתר... והול"ל למען תזכור צאתך מארץ מצרים. ונקדים משאמרו חז"ל דליל יצ"מ דהיינו ליל התקדש חג היתה מאירה כשמש ונמצאו ל"ו שעות שהיה להם שמש. ובן זומא סבר דטעם אשר היתה אותה הלילה מאירה כשמש ה"ט לפרסם דהלילות נחשבו ימים ומשום הכי יצאו בחצי זמן... דלדעת בן זומא טעם שהיתה הלילה מאירה כשמש היינו להודיע שהלילות נחשבו ימים, מפרש דהיינו דאמר קרא "למען תזכור **את יום** צאתך", כלומר תן דעתך בעצם היום אשר יצאו, דהיה לילו כיומו מאירים, והוא פלא, ומשו"ה נקט דכל ימי חיך "כל" לרבות הלילות, נמשך למאמר את יום צאתך... ורבנן סברי דטעם שהאיר הלילה היינו להודיע דמגאולת מצרים נמשכו גאולת בבל וגאולה העתידה כמ"ש בזהר הקדוש דיציאת מצרים היא היתה גם כל הגאולות, ולכן היתה מאירה הלילה של ט"ו ניסן. וא"כ ג' פעמים י"ב שעות מאירים -- יום י"ד ויום ט"ו וליל ט"ו -- להורות דבמצרים וגלות בבל וגלות זה ה' יאיר אורנו ונדדה חשכת הגלות ויאר את הגלות הנמשל ללילה. וז"ש למען תזכור את יום צאתך דייקא תזכור היום שהיה כג' ימים של י"ב שעות.

7. RAV KOOK – IS IT ANTICIPATION? OR IS IT THE MAIN EVENT?

עד שדרשה בן זומא שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך -- ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות, וחכמים אומרים חיך העוה"ז כל ימי חיך להביא לימות המשיח." להבין טעם המחלוקת של בן זומא וחכמים אם מזכירים יצ"מ בלילות, בכל דבר פעולה שבעולם יש הכנה ותכלית, ואם הדבר הוא גדול גם ההכנה שלו נכבדה, אבל ערך התכלית לעולם יותר גדול מההכנה. והנה בכלל, יום הוא התכלית ולילה הוא ההכנה, שנחים בלילה כדי לעבוד ביום.

והנה יציאת מצרים יש בה שתי בחינות הללו: תכלית עצמית, והכנה. התכלית העצמית שבה היא מה שהיציאה הנפלאה ההיא הודיעה לנו גדולת השי"ת, ואמתת השגחתו, ואהבתו לזרע עבדיו אברהם יצחק ויעקב. אמנם, גם היא הכנה, כי לא עמד תיקון כל העולם ביצ"מ, ומאז הוכנו שיעבודי מלכיות, כדאמרו חז"ל בפירוש אה"י אשר אה"י (ברכות ט' ע"ב). ולולא יציאת מצרים, שהכנה אותנו בקדושה וחבה יתירה נודעת לנו מהקב"ה, לא היה דרך לגאולה העתידה.

והנה יש לנו ב' מצות: חיוב הזכרת יצ"מ שבכל יום, וחיוב הסיפור ביצ"מ שבליל התקדש חג... ולפי האמור מב' הענינים הכלולים ביצ"מ, התכלית וההכנה, יש להתבונן על מה באו המצות הללו, של ההזכרה והסיפור, אם על בחינת התכלית, שהיא להכין אותנו לשלמות הקנוים לנו מצד יצ"מ, או שעצם ענינו היא ההכנה להכין אותנו לקראת השלמות היותר נפלאה שתגיעה אותנו בגאולה העתידה. ומצד ההכנה לעתיד ראוי להזכיר יצ"מ בלילה, שהלילה אינו בעל תכלית אלא הכנת המנוחה לעבודה, ומצד התכלית ראוי להזכיר ביום. [וזה הנקודה של המחלוקת בין ב"ז וחכמים].

8. R. YECHIEL DANCYGER (1828–1894) "YISMACH YISRAEL" – VERBALIZING MEMORY

"I never merited to know that the exodus from Egypt should be mentioned at night until Ben Zoma derived it." It is difficult to understand this debate between Rabbi Elazar ben Azarya and the sages, as the Talmud explicitly says that one should mention the Exodus at all times.

We have two passages which direct us to recall the Exodus from Egypt: זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתָם מִמִּצְרַיִם -- "Remember this day on which you came forth from Egypt out of the house of bondage," (Ex. 13:3) and לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ -- "In order that you may remember the day of your going forth from Egypt all the days of your life." (Deut. 16:3)

Everyone seems to agree that one is constantly obligated to remember our Exodus from Egypt, day and night. Therefore, what exactly is the disagreement between Rabbi Elazar ben Azariah and the sages? The answer is that the main Tanna of the Mishna and Rabbi Elazar ben Azariah differ over whether one must apply verbal expression to this memory or not. According to the Tanna of the Mishnah, the Mitzvah is just to remember the Exodus, and in order to strengthen our memories it is a good idea (but not obligatory) to verbally mention it. A Torah scholar who is very familiar with the teachings of Judaism would probably not need to mention the Exodus in order to think about it or remember it.

But according to Rabbi Elazar, the main way we remember the Exodus is by speaking about it. That is why we have the two verses in the Torah: One verse is about "remembering" and the other one is to teach us about the obligation to explicitly mention the Exodus. Rabbi Elazar follows this point of view; he thinks that even a knowledgeable person has an obligation to mention the Exodus, and that is why he was so excited about the teaching of Ben Zoma.

9. R. AHRON OF KARLIN – TWO ROUTES TO THE SAME GOAL

ולכאורה הוא פלא. כי השני דעות מחולקים מקצה אל קצה. שכן זומא דרש כל ימי חיך הלילות שהוא מדריגה פחותה מימים וחכמים דורשים לרבות לימות המשיח שהוא מדריגה גדולה מאוד. רק הפי' הוא כך כמו שדברנו שצריך להאיר הלילות ג"כ שיאיר כיום כחשיכה כאורה. וז"ש ראב"ע לא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות. היינו שבגלות יאיר לנו כל כך הלילות כמו שהיה בעת יצ"מ. ולזה דרש בן זומא כל ימי חיך הלילות. היינו שצריך כל אדם לעסוק בתורה ותפלה ומצוות ומעש"ט ובסיפור יצ"מ. ושיהיה בזה הכל חיות הבורא ב"ה ע"י הדיבורים שלו עד שיאיר לו בכל הבחינות הפחותות שלו הנקראים לילות ג"כ.

וחכ"א ג"כ כך. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. היינו שצריך כל אדם לקרב ביאת משיחנו בב"י. היינו כמו שדיברנו שיראה לייחד ולקרב הכל להקב"ה עד שישלים כל המדות ואז יבא משיח אי"ה בקרוב. וזהו כל ימי חיך שצריך כל אדם לעסוק כל ימיו בתורה ומצוות ולייחד הכל להקב"ה בכדי להביא לימות המשיח. ויראה האדם שיבוא לפני הקב"ה עם כל הימים שלו שלא יאבד ח"ו לילה או יום אחד בלי עבדות של הקב"ה רק לקשר הכל. כל הימים והלילות שלו להקב"ה. כמ"ש ואברהם זקן בא בימים. וכשיעשו ויקיימו כל ישראל כמו שדברנו בוודאי יהיה ביאת משיחנו בב"י :